

ЕСТЕТИЧНІ ПОГЛЯДИ Г.С.СКОВОРОДИ.

Кожен народ має свої історії, свої синів, що примножили досягнення його у загальній скарбниці світової культури. До такого славетного гурту українських митців належить і Г.С. Сковорода.

Окрім поетичних творів, педагогічних віркувань він залишив нам у спадщину багато цікавих роздумів і щодо естетичного виховання. Його розуміння естетичного ідеалу, тлумачення відносно деяких категорій естетики і сьогодні мають велике значення.

Сковорода Г.С. вважав, що весь світ складається з двох натур: перша – видима, тобто матерія, а друга – невидима, бог.

Проте віра в бога має особливе тлумачення, вона означає джерело збереження традицій народу відносно поняття честі, уявлення про вічність буття, невмирущість прагнень до пізнання у всій складності матеріальних і духовних явищ світу. Отже, Сковорода виступає речником народних понять естетичного, зразкових уподобань тощо.

Згідно його поглядів, краса як категорія естетики, міститься у самому людському бутті, де в щедроті землі в кожній биліні, у дзирчанні джерельних струмочків, у голосному віщуванні зозулі та шибеті пташиного царства. Водночас краса і вільна праця на землі, і людська гідність.

Саме ці поняття і складають соціальний і національний ідеал, який зрів і розвивався в історичному народному бутті.

Тому, цілком закономірно, що прекрасне у Г.С.Сковороди є те, що по-перше, корисне, а по-друге, необхідне, і по-третє, у повній мірі узгоджується з природними нахилами людини, полегшуючи її працю.

На противагу представникам ідеалістичної естетики, що відривала поняття прекрасного від реальної дійсності і вимагало "служіння Надземному" ідеалові, – Сковорода пропонував шукати прекрасне саме тут, на землі, у звичайному житті, вчинках звичайних і простих людей.

Звідси його впевненість, що прекрасне, насамперед пов'язане з істиною, добром та свободою. Адже тільки вони взмогі

створити умови для самовдосконалення людини.

Більш яскраво естетичні погляди Сковороди розкриваються у поезії та байках, основні засади яких він сприйняв з античної літератури. Вносячи нові поняття прекрасного в пітику Г.Сковорода збагатив байку напередовішими досягненнями естетичної думки, поєднавши її з народним тваринним епосом та життєвою тематикою.

Окрім цих відкриттів, у байках та сатирі він стверджував моральні цінності та естетичні вимоги своєї доби. У поглядах Г.С.Сковороди знайшли відображення елементи епохи бароко. Особливо чітко це видно з його цікавих міркувань про функції сміху, потворного і прекрасного у мистецтві і житті.

Для нього смішне і потворне у дійсності, яка являє собою розмаїття, що містить у собі прекрасне і смішне, трагічне і потворне. Саме ці категорії, перебуваючи поряд, іноді переходять одне в одне. Більш того, коли людина бореться за те, до чого в неї немає хисту, — вона стає потворною і смішною, а інколи і трагічною, небезпечною для суспільства.

Давши оцінку явищам, що об'єктивно мають широке суспільне значення філософ поет заплімовує неучтво, самохвальство. Проголошує дружбу, чесні взаємини — достоїнством громадянина, бо лише за цих чинників людина спроможна добути своє частя в корисній "сродной праці".

Особлива роль в його вче ні надається науковим знанням, мистецтву завдання яких він вбачає у служінні самопізнанню людини, у відтворенні її внутрішньої благородної сили, в утвердженні прекрасного і радісного на землі.

Центральне місце в естетичних поглядах Сковороди займають чесність, розум і совість, як найвищі якості людини. Совість він порівнює з чистим кришталем. Однак справжній ідеал людини пов'язує зі свободою, тому відстоює безперечне право кожної людини на освіту і виховання,

Щодо виховання, то Г.С.Сковорода, висловлюючи демократичні погляди на процес формування людини, надавав великого значення ролі в ньому батьків, родинних і національних традицій.

Слід зазначити, що у поглядах Г.С.Сковороди, як і в усіх представників епохи Просвітництва, знайшли своє відображення нелегкі пошуки і протиріччя, що спіткали філософів і митців того часу, коли вони намагалися знайти відповідь на запитання:

що таке краса людини, її буття?

Так Г.Сковорода, утверджуючи, що головне для людини полягає у пізнанні, тобто розкритті і усвідомленні неї своєї сутності, намагається обмежити її зовнішній простір, протиставити цей процес зовнішнім формам прояву духовності. Людина — це пасивна особа, бо її доля визначена вже самою природою.

Надючи вирішального значення природі! Сковорода вважає, що воно встановлює найдоцільніший поділ праці. Звичайно, це обмежує можливості людини. Людина не визнає в такому разі за потребу розвивати тілі свої здібності, збагачувати свій досвід і знання шляхом багатогранної діяльності. Це в певній мірі звужує право людини на індивідуальність та неповторність долі особистості.

Є у естетичних поглядах Сковороди і елементи овоїцизму. Бо людина, керуючись принципом розподілу функцій у житті, перетворюється на активну, бореться з навколишньою середовищем за свій Ідеал. Вона спрямовується на пошук пояснення саме такого порядку речей і обставин, що склалися для неї.

Дуже цікаві роздуми про свободу, яка знову ж таки виступає не як ознака живої реальної людини, а тільки як характеристика її духовної сутності. Звісно, що за таких обставин реальні матеріальні та духовні потреби людини будуть приноситися в жертву, в ім'я морального самовдосконалення.

В той час, як елементи боротьби, зіткнення протиріч зостаються по відношенню до духовної сутності, самопізнання людини, бо тут внаслідок внутрішньої боротьби і навіть перемог над собою людина стає сильнішою підноситься на вищий життєвий рівень.

Отже, взагалі естетичні погляди Г.С.Сковороди — це дуже не прості, часом суперечливі твердження про умови досягнення вищого етико-гуманістичного та естетичного ідеалу. І все ж таки, вони містили зерно істини і вийшли далеко за межі того часу, коли жив Сковорода.

Тому, сьогодні деякі положення з його естетичної концепції можуть стати нам в пригоді. Мається на увазі, перш за все, проблеми естетичного виховання дітей, необхідність щодо спрямованості виховного процесу до природи, пробудження в дитини хороших, добрих почуттів пізнання самого себе. Отже, є належна потреба у подальшому вивченні спадщини Г.С.Сковороди і пропагуванні певних естетичних міркувань.